

Maatschappelijk werk zichtbaar in de school

Plan van aanpak voor de inzet van schoolmaatschappelijk werkers in het primair onderwijs

**‘Als je er niet bent, word je niet gemist.
Hoe eerder je er bij bent, hoe kleiner je het houdt.’**

- Citaat van een professional over de inzet van schoolmaatschappelijk werk -

Aanleiding

In het beleidsplan Samen Doen 2017 / 2018 is opgenomen dat wij de verbinding tussen scholen in het primair onderwijs en de wijkteams van de gemeente willen versterken. Dit willen we doen door het intensiveren van het schoolmaatschappelijk werk. Uit een inventarisatie in 2017¹ over de inzet van het schoolmaatschappelijk werk bleek dat schoolmaatschappelijk werkers niet op iedere school actief zijn. Ook bleek dat schoolmaatschappelijk werkers niet aan elk Ondersteuningsteam (OT) van de scholen deelnemen. Voortkomend uit de evaluatie is bepaald en toegezegd aan de gemeenteraad dat er een pilot voor het schoolmaatschappelijk werk wordt opgezet op drie scholen.

Op 9 november 2017 is een motie aangenomen met het verzoek om, gelijk als bij het voortgezet onderwijs, te onderzoeken of er een regionaal convenant kan worden afgesloten met alle basisscholen in Westfriesland voor het inzetten van het schoolmaatschappelijk werk.

Deze brede informatie heeft geleid tot de keuze om een project te starten met het onderwerp schoolmaatschappelijk werk in het primair onderwijs om daarmee een zo compleet mogelijk onderzoek en inzet te kunnen doen binnen Medemblik op het primair onderwijs.

Het plan en het convenant sluiten aan op het speerpunt in het Beleidsplan Sociaal Domein 2019-2022: 'We werken samen met het onderwijs aan een doorgaande leer- en ontwikkellijijn voor jeugd' (thema Samenwerking).

Omdat de financiële consequenties in 2018 nog niet inzichtelijk waren, is dit voorstel in de begroting 2019 bij 'nieuw beleid' als P.M.-post opgenomen. De gemeenteraad heeft de begroting 2019 geamendeerd vastgesteld, met een besluit om eenmalig € 50.000,- beschikbaar te stellen (dekking vanuit de reserve sociaal domein). De gemeenteraad heeft de opdracht meegegeven dat de extra inzet uiterlijk aan het eind van het eerste kwartaal 2019 in kaart gebracht is en dat daar dan over naar de raad gerapporteerd wordt.

Proces

Er zijn gesprekken gevoerd met diverse betrokkenen, om te onderzoeken wat de gewenste inzet van schoolmaatschappelijk werkers is, onder andere met de schoolmaatschappelijk werkers die werkzaam zijn in gemeente Medemblik (voorjaar 2018). Ook zijn er drie bijeenkomsten geweest met directeurs en intern begeleiders van het primair onderwijs in gemeente Medemblik (8 maart 19 april en 7 juni 2018). Tijdens deze bijeenkomsten is gesproken over hoe schoolmaatschappelijk werk het best een plek kan krijgen in de school. In de laatste bijeenkomst is een uitwerking van de bijeenkomsten voorgelegd in de vorm van een plan van aanpak. Op 7 juni is aan de scholen gevraagd of zij zich kunnen vinden in het plan. Scholen die niet aanwezig waren zijn telefonisch of per e-mail benaderd. Alle scholen hebben positief gereageerd op het plan.

In het najaar van 2018 zijn de voorzitters van de schoolbesturen benaderd over het plan van aanpak. Na dit gesprek zijn er afspraken gemaakt over de samenwerking. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan een convenant 'schoolmaatschappelijk werk primair onderwijs gemeente Medemblik 2019'.

¹ Inventarisatie onder de directeurs van de basisscholen en de schoolmaatschappelijk werkers van de wijkteams

Een plan voor alle scholen, geen pilots

Tijdens de bijeenkomsten met scholen kwam naar voren dat het uitvoeren van drie pilots niet de voorkeur heeft. Er zijn dan maar enkele scholen die direct baat hebben bij extra inzet van de schoolmaatschappelijk werker. De andere scholen moeten dan een aantal jaren wachten voor zij profijt hebben van deze pilots. Dat is volgens het onderwijs niet wenselijk. Daarom is gekozen voor een uitwerking van dit plan waar de wenselijke inzet van schoolmaatschappelijk werkers in is uitgewerkt.

Huidige rol Schoolmaatschappelijk werker

De schoolmaatschappelijk werkers vervullen op dit moment een dubbelfunctie. Zij combineren hun werk met de functie van 'algemeen maatschappelijk werker' (AMW). Daardoor kunnen zij een breed scala aan vragen oppakken (geen doelgroep afbakening, thema's/ inhoud zijn levens breed). Voor hen is het daardoor gemakkelijk om te schakelen tussen het wijkteam en de scholen. Dankzij deze dubbelfunctie kunnen zij langer bij een gezin betrokken blijven als dat nodig is (de vraag hoeft niet kind gerelateerd te zijn), en hoeven vragen niet tussentijds overgedragen te worden naar een collega. Doordat de maatschappelijk werkers onderdeel zijn van een wijkteam, is sprake van meerdere vindplaatsen (niet enkel de school is een vindplaats voor vragen, maar ook vanuit de wijkteams worden vragen opgepakt door de schoolmaatschappelijk werker).

Ondersteuningsteam (OT)²

De schoolmaatschappelijk werkers zijn niet op iedere basisschool in Medemblik actief betrokken. Zij nemen deel aan de meeste OT's binnen de scholen, maar niet bij allemaal en bij sommige scholen op afroep. Er zijn sporadisch individuele gesprekken met ouders en/ of het kind.

Werkzaamheden en deskundigheid

De schoolmaatschappelijke werker heeft maximaal drie gesprekken vanuit zijn rol als SMW'er. Wanneer er sprake is van een (langduriger) traject, dan wordt dit aangeboden vanuit het algemeen maatschappelijk werk. Er is een beperkt aantal uren voor SMW beschikbaar (totaal 745 uur per jaar voor de hele gemeente).

De schoolmaatschappelijk werkers nemen eens per zes weken deel aan intervisie, en twee uur per maand hebben zij overleg met het wijkteam. Zij nemen wekelijks deel aan het casuïstiek overleg sociaal domein van gemeente Medemblik (3 uur per week). Deze uren vallen onder de uren die beschikbaar zijn voor het algemeen maatschappelijk werk en zijn daarom niet meegenomen in dit plan.

Slotsom

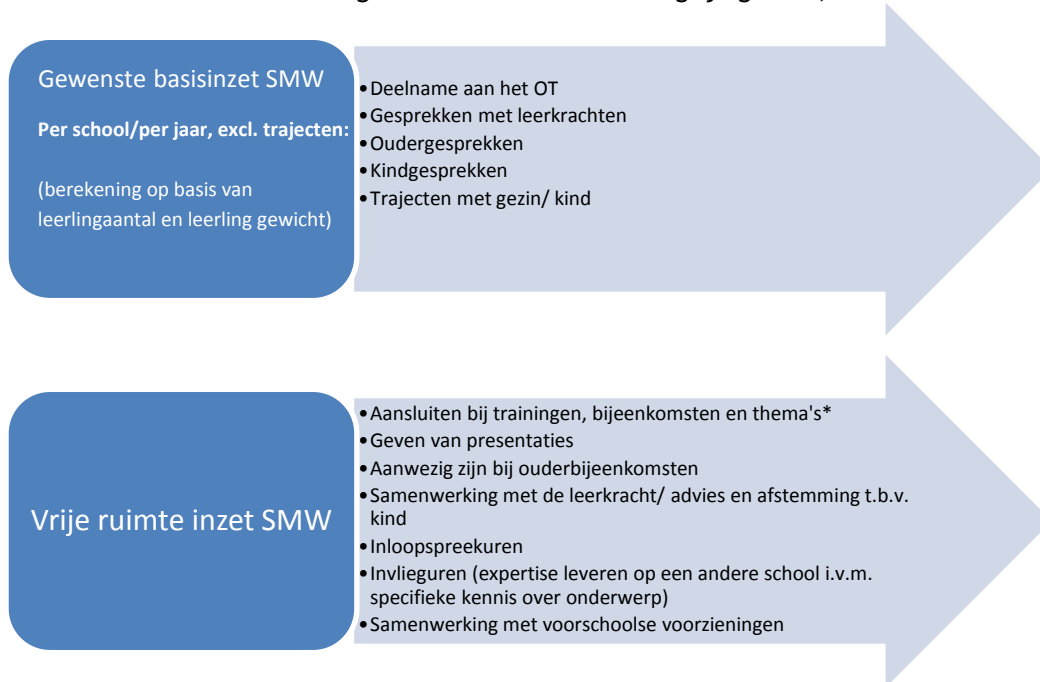
De schoolmaatschappelijk werker is onvoldoende zichtbaar binnen de school. Naast zichtbaarheid is het wenselijk om de SMW'er breder/ vaker in te zetten. De schoolmaatschappelijke werker heeft ruimte nodig om trajecten/ psychosociale ondersteuning te bieden. De verbinding houden met de wijkteams is cruciaal, om integraal te kunnen werken. Wanneer de SMW'er niet zelf trajecten uit kan voeren, ontstaat een functie waarin de SMW'er 'hulpverleners verzamelt'. Om de koppeling met

² Ondersteuningsteam (OT): Dit is een multidisciplinair team dat regelmatig samenkomt om leerlingen te bespreken. In het ondersteuningsteam zitten de leerkracht, de ouder(s) van het kind, de directeur van de school, de intern begeleider van de school (IB'er), een orthopedagoog (een onderzoeker) en een schoolmaatschappelijk werker (SMW'er). Ouders worden bij elke stap in het proces betrokken, en zijn dus vaste partners in het OT. (Bron: <https://www.dewestfrieseknoop.nl/voor-professionals/extra-ondersteuning>)

het wijkteam optimaal te benutten is een combinatiefunctie met algemeen maatschappelijk werk aan te raden.

Gewenste inzet schoolmaatschappelijk werker

Uit de gesprekken met afgevaardigden vanuit het primair onderwijs, de wijkteams en de schoolmaatschappelijk werkers blijkt dat behoefte is aan intensievere inzet van de SMW'er in de school. De SMW'er dient meer zichtbaar te zijn voor onderwijskundig personeel, ouders en de kinderen binnen de school. De volgende zaken worden belangrijk geacht;

* GGD organiseert aanschuif tafels voor ouders over thema's, zoals over omgaan met sociale media, pesten en grenzen stellen. Eventueel kan een SMW'er aanschuiven, afhankelijk van het onderwerp. De inzet van de GGD past binnen het huidige takenpakket van de medewerkers.

Spreekuur

Vanuit een aantal scholen is de wens geuit om een inloopspreekuur te organiseren. De behoefte verschilt echter per school. Een inloopspreekuur vergt relatief veel tijd en vraagt om een investering gedurende een langere periode voor het effect sorteert. Een alternatief is om in een digitale agenda de beschikbaarheid van de SMW'er zichtbaar te maken, zodat onderwijskundig personeel afspraken in kan plannen voor ouders/ een kind. Op die manier wordt de tijd van de SMW'er efficiënter ingedeeld. Het voornemen is om in samenspraak tussen school en SMW'er te bepalen hoe de vrij beschikbare uren ingedeeld worden. Een spreekuur is daarin een van de mogelijkheden.

Samenwerking met voorschoolse voorzieningen

Er is vanuit de scholen behoefte aan meer samenwerking met de voorschoolse voorzieningen. In omliggende gemeenten wordt preventief een pedagogisch medewerker ingezet binnen deze voorzieningen. De medewerker heeft expertise op het gebied van de ontwikkeling van het kind, kan een probleemanalyse doen (observeert het kind) en biedt coaching op de werkvloer. Deze deskundigheid is aanvullend op de rol van de schoolmaatschappelijk werker.

Een voorschools pedagogisch werker/ voorschools maatschappelijk werker:

- Is regelmatig aanwezig op de groep (zichtbaarheid)
- Observeert (op verzoek) bij het kinderdagverblijf/ de peuterspeelzaal
- Coacht pedagogisch medewerkers
- Geeft tips en adviezen voor de groep
- Ondersteunt ouders en adviseert (staat naast ouders)
- Is desgewenst betrokken bij een warme overdracht met de IB-er (bij 3,5 jaar)
- Kent de weg naar hulpverlening en diagnostiek wanneer dat nodig blijkt.

Deze medewerker heeft kennis van de ontwikkelingsstadia van een kind. Kan omgaan met weerstand en signaleert vroeg. Door de inzet wordt vroeg gereageerd op signalen en blijven veel problemen klein. Het is belangrijk om op een voorschoollocatie (vaak in het gebouw van een basisschool) één persoon te hebben die zowel het voorschools maatschappelijk werk als het schoolmaatschappelijk werk uitvoert. Daarmee hebben ouders en kinderen steeds te maken met dezelfde persoon.

Klein beginnen: een ontwikkelmodel

Bovenstaande vraagt om een verbreding van de huidige expertise. Dit bepleit een uitbreiding van de huidige formatie met werkers die een pedagogische opleidingsachtergrond hebben. Deze inzet is aanvullend op de expertise van jeugdverpleegkundigen en schoolmaatschappelijk werkers. Kijkend naar de forse toename van inzet van schoolmaatschappelijk werk en het forse aantal voorschoolse voorzieningen in de gemeente is het voorstel om een ontwikkelmodel uit te werken, waarbij de samenwerking met enkele voorschoolse voorzieningen geïntensiveerd wordt, om uiteindelijk te kijken naar de wenselijke inzet op de voorschool. Draagvlak onder voorschoolse voorzieningen en de zwaarte van gemiddelde problematiek op een voorschoolse voorziening zijn doorslaggevend in de keuze voor een voorschool (in combinatie met basisscholen). De verwachting is dat in ieder werkgebied van de drie wijkteams enkele voorschoolse voorzieningen als koploper gaan fungeren.

Kosten:

Voor alle voorschoolse voorzieningen is inzet van 175 uur berekend. Dit betekent dat er 5 uur per voorziening is (35 voorzieningen) om kennis te maken en contact te onderhouden.

Voor meer intensieve inzet op 6 voorschoolse voorzieningen is de volgende berekening gemaakt: uitgaande van 6 voorschoolse voorzieningen (45 minuten per week per voorziening) komt dit neer op 130 uur extra inzet.

Begroting

Er wordt op dit moment 745 uur aan schoolmaatschappelijk werk ingezet in gemeente Medemblik. Door uitbreiding van de werkzaamheden, neemt het aantal uren voor SMW toe. Het komt in 2019 neer op 2184 uur. Er is geen structurele dekking voor extra uren schoolmaatschappelijk werk vanaf 2020. Dit vraagt om besluitvorming door het college en de gemeenteraad over het beschikbaar stellen van extra budget voor de inzet van schoolmaatschappelijk werker in het primair onderwijs in 2020 en verder. Dit is een aanvraag voor nieuw beleid in de begroting 2020. De uren in 2019 worden gedekt uit de begroting sociaal domein 2019.

De uitwerking betekent dat er per wijkteam parttime schoolmaatschappelijk werkers beschikbaar zijn. Deze schoolmaatschappelijk werkers vervullen een combinatiefunctie (algemeen- en

schoolmaatschappelijk werk). Deze SMW'ers kunnen de scholen per wijkteam verdelen, waardoor het één SMW'er per school is.

Aandachtspunten:

- Extra uren Schoolmaatschappelijk Werk (SMW) leiden hoogstwaarschijnlijk tot toename van vragen aan Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW): Door per school meer uren voor schoolmaatschappelijk werk in te zetten, zal het aantal trajecten waarschijnlijk toenemen. Deze trajecten vallen onder uren voor Algemeen Maatschappelijk Werk. In 2019 wordt daarom gemonitord of het geschatte aantal uren AMW/SMW aansluit op de werkelijke behoefte. Extra uren voor trajecten (AMW) zijn in dit voorstel niet meegenomen.
- Het plan gaat uit van de veronderstelling dat de schoolmaatschappelijk werker de juiste persoon is om de verbinding tussen onderwijs en zorg te realiseren. Uit de gesprekken blijkt dat de betrokken partijen aannemen dat de schoolmaatschappelijk werker de juiste persoon is om als verbindende schakel te fungeren. In de praktijk moet blijken of dit daadwerkelijk zo is. Daarom monitoren we het effect van de inzet van de schoolmaatschappelijk werkers.

Gefaseerde aanpak

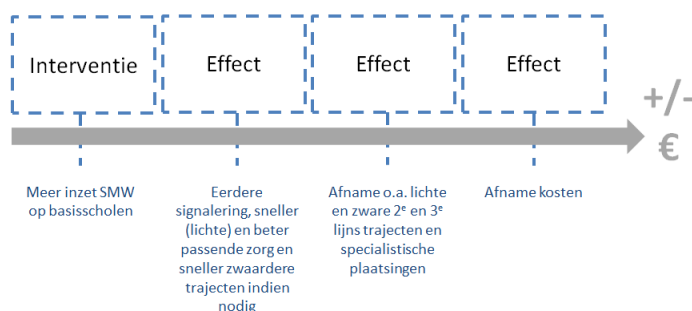
Door gefaseerde toename van ureninzet door schoolmaatschappelijk werkers wordt toegewerkt naar een verbeterde samenwerking tussen onderwijs en zorg. Gefaseerd omdat;

- In eerste instantie het aantal vragen vanuit de scholen niet significant zal toenemen, er is tijd nodig om de samenwerking te optimaliseren (opbouwen van een vertrouwensrelatie);
- Pas na het formaliseren van de afspraken wordt overgegaan tot de werving van schoolmaatschappelijk werkers. De wervingsprocedure neemt tijd in beslag (start 2^e kwartaal). De uitbreiding van het aantal uren zal dan ook pas na de zomervakantie van 2019 (vanaf de start van het nieuwe schooljaar 2019-2020) zijn beslag krijgen;
- We op termijn meer willen inzetten op preventie. De verwachting is dat er in 2020 meer uren SMW nodig zijn. Omdat we dat niet zeker weten hoeveel uren er nodig zijn, willen we monitoren hoe de inzet het beste vorm kan krijgen. In 2019 gaan we uit van 2.184 uur schoolmaatschappelijk werk per jaar.

Effecten

De investeringen in preventie - door de inzet van schoolmaatschappelijk werk - moeten bijdragen aan het snel reageren op problemen. We willen zo veel mogelijk voorkomen dat zware zorg nodig is en dure zorg ingezet moet worden en vooral: dat problemen klein blijven. Directies van het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs moeten het belang inzien van het goed inbedden van het schoolmaatschappelijk werk.

Een voorbeeld van een kosten/ batenanalyse in schema (verwacht effect):

We monitoren de inzet van de schoolmaatschappelijk werker om te zien wat het effect is. Dit doen we met behulp van een 0-, 1- en 2- meting. Deze meting dient over een langere termijn uitgezet te worden. Vooraf dienen indicatoren bepaald te worden (wat wil je meten, hoe registreer je). Het verdient voorkeur om de inzet van de schoolmaatschappelijk werker voor vier jaar vast te leggen, zodat er sprake is van een effectmeting en de resultaten van deze meting informatie bieden voor een besluit over voortzetting dan wel een vervolg van deze inzet.

Borging

Duur van de aanpak

Het kost tijd om de rol van de SMW'er optimaal in te zetten binnen de school. De relatie met onderwijskundig personeel, ouders en kinderen dient opgebouwd te worden. Pas wanneer de SMW'er bekend is en er vertrouwen is in de deskundigheid, worden (meer) vragen gesteld. Het heeft de voorkeur om voor minimaal vier jaar geld te reserveren voor deze aanpak. Zodat sprake is van een duurzame samenwerking en tegelijkertijd gekeken wordt naar de effecten (effectmeting).

Samenwerkingsafspraken

Afspraken over de samenwerking met het primair onderwijs worden vastgelegd in een convenant. De gemeente investeert in de samenwerking tussen zorg en onderwijs en dat is niet vrijblijvend. Om de inspanningen van de schoolmaatschappelijk werker optimaal in te zetten, is medewerking nodig van het onderwijs. Afspraken over deelname aan het OT, aanwezigheid in de school en contact met ouders en leerkrachten worden vastgelegd. Zowel de gemeente als de scholen gaan daarmee een inspanningsverplichting aan.

Er is nog geen afstemming geweest met de voorschoolse voorzieningen. Draagvlak voor de inzet van de voorschools maatschappelijk werker is cruciaal.